

Timo Riiho

* 17.10.1950 † 2.6.2021

Helsingin yliopiston iberoromaanisten kielten professori Timo Riiho menehtyi 2. kesäkuuta 2021 vakavaan sairauteen Helsingissä 70-vuotiaana. Hän oli Suomalaisen Tiedeakatemian jäsen vuodesta 1991.

Riiho oli syntynyt Kymissä 17. lokaakuuta 1950. Hän vietti nuoruutensa Kotkan seudulla ja valmistui Karhulan lukiosta vuonna 1969. Helsingin yliopistossa hän valmistui maisteriksi vuonna 1974 ja 1979 hän väitteli tohtoriksi romaanisessa filologiassa. Hänen urakehityksensä oli nopeaa. Hänet nimitettiin ensin apulaisprofessoriksi vuonna 1981 ja lähes saman tien vt. professoriksi sekä 1983 professoriksi. Tätä tehtävää hän hoiti vuoteen 2017.

Opiskeluaikanaan 1970-luvulla Riiho oleskeli useaan otteeseen Madridissa ja opiskeli Complutense-yliopistossa. Madridissa erityisesti Lavapiésin kaupunginosa muodostui hänelle rakkaaksi. Siellä hän opiskeli Francon diktatuurikaudella salaa baskin kieltä ja jatkoi myöhemmin vuonna 1980 baskin opiskeluaan Baskimaassa Arantzazun fransiskaani luostarissa. Vuonna 1976 hän vieraili lisäksi Lissabonin yliopistossa. Hän opiskeli espanjan, portugalin ja baskin kielten lisäksi katalaanin ja Galician galegon kieliä, joita kaikkia opetetaan hänen ansioitaan edelleenkin Helsingin yliopistossa.

Riiho toimi ylioppilastutkinto- ja valan-
tehneiden kielenkääntäjien lautakunnissa 1980- ja 1990-luvuilla. Vuosina 1986–1987 ja 1994–1995 hän oli Heidelbergin yliopiston vierailevana tutkijana. Lisäksi hän teki useita matkoja Latinalaiseen Amerikkaan ja vieraili kielentutkijana jopa Polisario-rintaman sissien luona Algeriassa. 1980-luvulla hän oli perustamassa Helsingin yliopiston iberioamerikkalaista keskusta, joka toimi myöhemmin kehtona yliopiston Latinalaisen Amerikan tutkimuksen professuurille. Hän oli myös perustamassa vuonna 1990 säätiötoimikuntaa, joka synnytti Suomeen Iberialais-amerikkalaisen säätiön ja vuonna 1996 Suomen Madridin-instituutin. Riiho toimi ko. instituutin johtajana vuodet 2002–2006 kehittäen yhteistyötä espanjalaisten sekä pohjoismaisten hispanistien välillä. Hän järjesti näyttelyitä muun muassa marsalkka Mannerheimista ja suomalaisesta upseeri Adlercreutzista, joka osallistui merkittävästi 1800-luvulla Simón Bolívarin ystävänä silloisen Suur-Kolumbian vapautustaisteluihin. Riihon kiinnostus merkittäviin johtajiin saattoi joskus yllättää myös yliopistoyhteisöä esimerkiksi hänen esiintyessään laitoksellaan Kuuban Fidel Castron hänelle lahjoittamassa sotilaspuvussa. Hän ei kuitenkaan

pitänyt itseään vasemmistolaisena tai oikeistolaisena, vaan liberaalina.

Riihoa itseään kiehtoi espanjan, portugalil ja katalaanin kielten historiallis-vertaileva lauseoppi sekä siihen liittyen prepositiot ja pronominit. Riihon teoksista mainittakoon erityisesti hänen väitöskirjansa *Por y para: estudio sobre los orígenes y la evolución de una oposición prepositiva iberorrománica* (1979). Teos analysoi *por* ja *para* prepositioiden syntyä ja kehittymistä iberoromaanisissa kielissä, etenkin espanjassa, portugalissa ja katalaanissa, joskin muutkin kielivarieteetit ovat näkyvästi esillä. Teosta voidaan pitää urauurtavana iberoromaanisten kielten prepositiotutkimuksen alalla etenkin vertailevan näkökulmansa vuoksi, ja se sai ylistäviä arvioita alan tutkijoiden keskuudessa. Kirja löytyy edelleenkin kaikista Espanjan yliopistokirjastoista, ja siitä on muodostunut etenkin näiden prepositioiden tutkijoille itsestään selvä viite. Riihon toinen monografia, vuonna 1988 julkaisu *La redundancia pronominal en el iberorromance medieval* oli kunnianhimoinen yritys löytää todisteita siitä, että espanjalalle ja portugalilille ominainen objektipronominien kaksintaminen olisi seurausta baskin kielen vaikutuksesta. Koska Riiho ponnisteluistaan huolimatta joutui vetämään johtopäätöksen, ettei baskin kielen vaikutusta ollut olemassa olevien aineistojen pohjalta mahdollista erheettömästi osoittaa, kirjan vaikutus ei noussut *Por y para* -tutkimuksen tasolle. Tuloksesta huolimatta teosta voidaan pitää merkittävänä juuri siksi, että se osoittaa kuinka vaikea on todistaa kielikontaktien vaikutusta syntaktisiin rakenteisiin, etenkin historiallisesta näkökulmasta. Riihon myöhemmät artikkelit aihepiiristä jatkoivat samaa iberoromaanisia kieliä vertailevaa linjaa ja saivat kansainvälistä näky-

vyyttä. Prepositioiden historiallisen tutkimuksen perinnettä ovat jatkaneet ja uudistaneet Helsingin yliopistossa myös Riihon oppilaat.

Toinen merkittävä tutkimusala, jota Riiho kehitti Suomessa ja kansainvälisesti on historiallisten tekstien vertaileva tutkimus ja tekstieditiot. Suomalaisen Tiedeakatemian julkaisuihin aihepiiristä kuuluu Riihon ja Lauri Juhani Eerikäisen *Crestomatía Iberorrománica* (1993), joka esittelee 1200–1500-luvulla kirjoitettujen tekstien rinnakkaisversioita katalaaniksi, espanjaksi ja portugaliksi. 1200-luku on iberoromaanisten kielten kannalta merkittävä, sillä silloin ne alettiin käsittää itsenäisiksi kieliksi ja niille kehitettiin omat standardoitut kirjakielen kielet. Tämä johti käännösten, ja siten vertailumateriaalin, merkittävään kasvuun. Vertailevan näkökulman etu on kiistaton, kun selvitetään historiallisia kielen käytön ja rakenteen muutosprosesseja. Riihon ja Eerikäisen teoksen erityisarvoa lisää se, että siinä tuodaan historiallisten tekstien alkuperäisversiot lukijan nähtäville. Tämä antaa tutkijakunnalle mahdollisuuden analysoida kriittisesti myös kirjoittajien omia tulkintoja. Mainittakoon lisäksi, että historiallisten tekstieditioiden perinnettä jatkoi Riihon johtama Somport-hanke. Tämän Helsingin yliopiston rahoittaman hankkeen tuloksena Jukka Kiviharju editoi Pyreneillä erityisesti pyhiinvaeltajia palvelle Somportin hospitaalin varhaiset dokumentit vuosilta 1078–1304 Suomalaisen Tiedeakatemian Humaniora-sarjassa nimellä *Colección Diplomática del Hospital de Santa Cristina de Somport I* (2004).

Riihoa kiinnosti myös romaanisten kielten ja alan kulttuurien tutkimuksen historia Suomessa. Espanjalaisen filologian propedeuttinen kurssi alkoi useiden vuosien ajan vierailulla E. G. Waldemar Beckerin

haudalle. Becker taisteli 1800-luvulla muun muassa espanjalaisten joukoissa Marokossa ja ranskalaisten joukoissa Meksikossa. Riiho myös julkaisi romaanisten kielten tutkimuksen historiasta ja merkittävistä tutkijoista sekä Suomessa että kansainvälisesti. Hänen erinomaiset verkostonsa kielitieteilijöiden keskuudessa olivat tässäkin suureksi avuksi.

Opettajana Riiho oli erittäin pidetty ja innostava luennoitsija, joka välitti oppilaisiaan. Hän järjesti heille myös lukuisia tutustumismatkoja Espanjan kielen histo-

rian keskeisille tapahtumapaikoille. Väitöskirjantekijöitä hän ohjasi kannustavasti ja rohkaisi heitä itsenäiseen työskentelyyn.

Riiho oli Espanjan kuninkaallisen akatemian ulkomainen kirjeenvaihtajajäsen, Portugalin Henrik Purjehtijan ritarikunnan suuropseeri sekä Espanjan siviiliansioritarikunnan komentaja ja Brasilian Castelo Brancon ritarikunnan komentaja. Helsingin ja Madridin lisäksi Riiho viihtyi Kotkan Kuutsalon saaren mökillään sekä puuveneellään. Häntä jäivät kaipaamaan puoliso Katri, kaksi lasta sekä kaksi lastenlasta.

*Martti Pärssinen,
Anton Granvik, Eeva Sippola*